

LBRIS

We know
books

PAUL GOMA

Patimile după Pitești

ROMAN

3C CARTIER

Din 1995, în toate librăriile bune

Cuprins

PRIMA PARTE	7
1.	10
2.	17
3.	20
4.	27
5.	32
6.	39
7.	43
8.	47
9.	54
10.	58
PARTEA A DOUA	63
1.	63
2.	83
3.	100
4.	116
5.	134
6.	151
7.	164
8.	182
PARTEA A TREIA	193
A.	193
B.	195
C.	213
ULTIMA PARTE	229
Nota autorului	259
Fragment din cronica la volumul <i>Memorialul Ororii</i> , Ed. Vreimea, 1995	271

PRIMA PARTE

— Nimeni nu mai mișcă!

Porcul (de director, de prim-gardian, de politic, de cine-o fi) m-a trezit, mi l-a alungat pe Elisav, în sfârșit, adus – eram la o întinzătură de buze de urechea lui frate-meu – porcul de cine-o fi, mi l-a speriat, zburătăit, cine știe când o să mi-l mai apropii, ca să-l întreb, să-i spun să-mi spună – de sora noastră, Seliva.

Nimeni nu mai mișcă? – n-au decât să nu mai miște cei care mișcau, eu, din patul meu, cu picioarele mele făcute zob, cu măruntaiele făcute scrob, cu întrebarea mea pentru frate-meu, eu nu mișcasem nici în gând, nici măcar în visul cu el, revenit, îi privește pe sănătoși – vreau să spun: pe mișcători.

Îmi readuc pleoapele peste ochi, nădăjduind că Elisav nu a fost prea departe alungat, sperând să mi se întoarcă, să stăm de vorbă, ca între frați – și încă gemeni –, să ne întrebăm împreună dacă sicriul era cu ea; sau fără. Fiindcă acum nu mai contează rotulele sfărâmate de gloanțele lui Csáky; nici găurile din genunchi scurmate de Drăgan cu creionul chimic; nici „confruntarea” cu bătrânii (nici chiar ceea ce nu-i făcuseră mamei, sub ochii mei) – ca să nu mai vorbesc de proces, de sentință, de infirmeria închisorii din Codlea; n-ar conta nici faptul că m-au adus aici, la Pitești, tot închisoare, când locul meu ar fi la Văcărești; într-un spital adevărat, nu în această celulă numită 4 *Spital*, amintire a unei foste infirmerii de pușcărie.

Pleoapele strâns-strânse, nu contează unde se va fi aflând, cu trupul, Elisav: la munte, cu partizanii?; înzidit în vreo pivniță?; la naiba, undeva prin Iugoslavia, umblând numai noaptea și spre Apus, numai spre Apus?; în Italia, de unde urmează să ia avionul?; la Poarta Casei Albe, pe punctul de a bate – dacă nu cumva a și

făcut-o – pentru a le spune vacilor, încălțate de americani să vină odată!, cum ne-au promis, să vină, să ne scape de ruși? Ceea ce contează acum, 6 martie 1950, aici, pe spate; nemișcat, cu ochii bine închiși: sicriul pe care securiștii îl îngropaseră în prezența noastră, la 10 decembrie, în cimitirul din Albota era – cum era: cu sau fără ea?

— Fiecare la locul lui!

Îi privește pe cei ne-aflați la locurile lor, eu sunt la al meu, pe patul meu, pat adevărat, cu saltea adevărată – aici, unde m-a repartizat șeful camerei; aici, pe patul meu, lipit de al lui, și acela adevărat; să treacă – la locurile lor, pe priciuri – ne-trecuții; eu am altă treabă, eu n-am treabă cu ei, eu vreau să aflu (după ce Elisav are să mă întrebe) cum era sicriul: cu?, fără?

— Din clipa asta, nimeni nu mai vorbește!

Din clipa asta, nimeni n-are decât să nu mai vorbească – deși nu vorbise directorul Dumitrescu; deși nu vorbise ofițerul politic Marina; nici prim-gardienii Mândruță, Ciobanu; nici măcar sergentul Georgescu. Deși

— Din clipa asta, nicio mișcare, niciun sămn!

Rostitorul a rostit: sămn. Sămn a spus spuiorul.

Abia acum – ca la un semn – încremenesc. Îi simt pe colegii de celulă (ii simt cu pielea obrazului, cu genunchii putrezind, cu limba îngroșând), îi simt încremeniți, înaintea mea – în timp, deși am venit mai târziu, m-am așezat cu încremenirea în fruntea lor, tocmai, fiindcă mă aflu alături, pe un pat adevărat, nu pe prici.

Încremeniți – asta să fie inhibiția de protecție? Așa încremenesc și antilopele?

Sămn a zis zicătorul. Și este semn, semnal – la rându-i, pregătit, însă atât de necrezut în enormitatea lui, încât și-a pierdut funcția de avertizor, de îndemnător să te aperi de primejdie, fie și doar prin fugă. Semnul-semnalul de acum, avertismentul ne avertizează: nu mai avem scăpare.

Inhibiție de protecție – înainte, nu acceptam nici noțiunea, cuvintele: inhibiție, fie – dar protecție? în măsura în care, după semnal, pericolul nu se abate asupra ta (sau: doar asupra ta,

nu), desigur, scapi, dar nu pentru că te-ai fi apărat, protejat, eventual, apărat activ, ci pentru că... amenințarea aceea n-a dat și peste tine. Inhibiție de protecție – ce fel de protecție, dacă încremenești?; și aștepti? Aștepti, ce: să se apropie agale, de tine, inhibatul-protejat, și să te înghită fără niciun efort.

Oricum, am încremenit. Mașina s-a oprit.

Însă, printr-un miracol al compensației iat-o dând înapoi. Cu o fracțiune de milimetru, cu o frântură de secundă – cu câte un dinte de roțiță. Bineînțeles, în continuare înainte, nu se poate, îndărăt, în ciuda primei impresii, nu se poate; nici în stânga, nici în dreapta. Și, totuși, un dinte de roțiță se mai poate: dacă nu de scăpare, atunci de întârziere. Și dacă nu înainte, nu înapoi, iată: în jos (ori în sus) merge încă, se mai poate: memoria, memoria, maica noastră ocrotitoare (atât cât poate), memoria, maica noastră, mântuitoarea, memoria, ultimul recurs și reazem, singura mângâiere, înainte de plecarea încolo, dincolo, unde nu-i nici durere, nici încremenire...

Un dinte de roțiță în sens invers (acum, în cel adevărat), un dinte de răgaz – se spune, se scrie că, atunci când mori și se, ori îți singur derulezi întreg drumul de până acolo, de până atunci; înainte de a pleca, te mai scalzi o dată în ceea ce ai fost (ca să ai ce regreta?; ca să te consolezi?), iar filmul este proiectat de-a-ndăratelea, începe cu sfârșitul, ca să poată face legătura cu începutul – ce va începe odată ce sfârșitul va sfârși.

1.

Sămn a rostit rostitorul.

Semn că trebuie să amân, evit – mă las retrogradat cu un dinte de roțiță acolo unde sămnul încă nu mă atinge, memoria, maica noastră, mă naște invers, cu pânțele ei re-primitor – până ieri, până ieri la prânz, până aici, până în dreptul ușii:

— Tu, măi, ceala șchiop! zisese șeful camerei. Tu-ai să șazi aicea, pe pat – Cori, treci în locul lui Roșca, Roșca pe prici! Așa! Brava! Partizanii din Făgăraș, fiindcă și-or dat sângele, primesc pat adivarat...

Eram lac de sudoare înghețată, privirea mi se aburise de durere, așa că nu fusesem în stare să-i răspund șefului că nu eram partizan, cât despre sânge, nu mi-l dădusem, îmi fusese luat...

De dimineață, de când, în celula de la subsol, unde făcusem carantina – și unde fusesem anunțați de mutare –, nu avusesem timp (nici voie) să mă întind, fie și jos, pe ciment, ca să nu mă mai sprijin pe genunchii care abia dăduseră primele semne de vindecare, că, iată, din nou erau puși la grea încercare. Adevărat: de la subsol până aici, la al doilea etaj mă purtaseră de subțiori Șaptefrați și Damaschin, însă genunchilor mei le-ar fi trebuit o targa, măcar o lectică din brațe împletite. Dar, de cum prietenii mei își înlănțuiseră mâinile, ofițerul politic Marina se năpustise asupra lor, cu pumnii, cu picioarele:

— Țsta-i ajutor-legionar, bandiților! Să urce singur, singur a ridicat mâna împotriva poporului și-a clasei...

— Vezi, bre, dacă ridici mâna? se hlizise Mihai Șaptefrați. 'Potriva... ? 'Ncitoarea te arde peste bot, de rămâi șchiop, ca un dujma', 'răit care – așa-ți tre'!

Gluma îl costase pe Mihai un spîț de cizmă în gleznă, de la Marina, și un ciomag peste ceafă, de la prim-gardianul Ciobanu – care, ca să nu fie bănuț de... favorizare, îl croise și pe Gabriel Damaschin:

— ‘Ț-auzit, bă, ce-o ordona’ tova’ ‘lent? S-urce singu’! Voi ‘l proptiț’ de subsori, de să nu bușasc’ – ‘zecuta’!

Ciobanu: o vită. Însă nu la Ciobanu mă uitasem, lung, apăsător, pieziș; ci la bestia de politic: îmi dezvelisem dinții, ca frate-meu, și îl amenințasem în gând: „Lasă, tu, lasă: Elisav e liber, pune mâna pe tine, îți plătește el – și pentru Seliva, și pentru Mihai, și pentru urcușul meu...” – urcuș pe care îl și începusem, în compas, cu picioare țepene și sub directă bătă a lui Ciobanu – o vită.

Beat de durere, cu urechile vuind, înregistrasem totuși dimensiunile neobișnuite ale camerei – deja plină-stup (o sută de deținuți? o mie?), dar nu înțelesesem ce favoare îmi făcea individul cu șapcă proletară și corn de rinocer în loc de bărbie, acordându-mi „pat adivarat”, netrimțându-mă pe prici, unde recunoscusem pe câțiva colegi de la subsol aduși înaintea mea.

— O să fim megieși, o vreme..., auzisem glasul vecinului de pat (stăteam cu ochii închiși, fericit că nimeni nu se mai sprijină, greu, în bieții mei genunchi). De-aici ai vedere frumoasă, aleasă, ca dintr-o lojă de orchestră – este, Pop Cornel?

Îmi sărise inima din loc: spusesese Pop și mai cum? Cumva: Pop Elisav? Parcă, nu, parcă altfel de Pop, a, da: Cornel – de ce Cornel? De ce da, de ce nu, bine că nu Elisav – Elisav e liber, lasă, tu, lasă, Elisav trebuie să rămână afară, nu numai ca să treacă granița în Iugoslavia, de acolo în Italia, de acolo să zboare peste apă, să bată-n Poarta Casei Albe, să le explice măgarilor de americani ce porcărie făcuseră, dându-ne rușilor – să le spună, să le facă și un desen, să-i scuture, să-i trezească! Și să-i aducă înapoi, să ne libereze! De asta, dar nu numai: ci așa; să știu eu că Elisav e liber: mai exact: ne-arestat, fiindcă liber ar fi, chiar înzidit, ca Medrea cel mic... În cele trei luni de când eu însumi eram ne-liber, înțelesesem, mă obișnuisem cu celelalte fețe ale libertății lui Elisav: mort de frig, de foame, de epuizare, uitat în ascun-

zătoare – o groapă săpată în grădină, o pivniță cu pereți dubli, o peșteră căpăcită; căzut, adormit, dintr-un copac și mâncat de lupi, ori agonizând, lung, cu oasele rupte, cu măruntaiele sparte; împușcat de înșiși partizanii (nu cunoscuse parola – se zice că au fost cazuri); sinucis. Mă obișnuisem și cu ceea ce era și mai al lui: în clipa în care ar fi constatat că a încetat de a mai fi liber, Elisav ar fi încetat să trăiască: ar fi murit, pe loc, de arestare.

Dar dacă, totuși, „Megieșul” rostise: Pop Elisav?, mă întrebasesm, cu genunchii, dintr-odată, înghețați. Și nu: deasupra, la capul meu, glasul lui Fuhrmann:

— Aaaa! Deci dumneata ești celebrul Cornel Pop de la Medicina din Cluj – încântat... Am auzit atâtea despre dumnea...

— Ai auzit! Di un'e-ai auzit, măi?! – Megieșul nu numai că se răstise, nu numai că îi spusese lui Fuhrmann: măi – dar pusese o întrebare-cu-epoleți.

— Di onde-am auăzeeet?, își ovreise Fuhrmann glasul. Așă sî triiesc iu, de n-am auzăt di la radiu Maskvâ, din gora lu Levitan, văr cu mătușa unui unchi di la mini di la Vilna – da' matali ci felu di radiu ascuți, domn' căprar major?

Bravo, Fuhrmann! I-ai închis „gora” Megieșului – care, după ce înghițise îndelung, sonor, cu buzele dintr-odată albe, izbucnise în răs – un răs alături, gros, gras:

— Ha-ha-ha! Ho-ho-ho! Dar tu ai umor, măi perciunatul! N-oi fi cumva student la Conservator, clasa Circ? Ho-ho-ho!!

Veselie mare. Cam scârțâitoare, în gura „vechilor” din cameră, numai ei râdeau. Grupul format în jurul meu se îndepărtase cu, în centru, Megieșul – care-i depășea pe toți cu un cap, ba nu: cu o bărbie – are bărbia ca un pumn, ca un pumnal, bărbieșul... Îmi era rău, rău, durerea începuse bătaia de metronom în genunchi, la subțiori, între picioare, semn că infecția, infecția... „Doctorii” din celula de la subsol nu se aflau prin preajmă, nimeni nu mă lua în seamă, așa că mă adresasem unuia în costum maroniu, un necunoscut oprit la picioarele mele. Însă el nu mă auzise, desigur, din pricina rumorii de celulă; ori se prefăcuse, altfel de ce-ar fi întors privirea de la mine? Căutasem cu mâna, la întâm-

plare, pe lângă căpătâi: dădusem peste o mână, o apucasem, o scuturasem, orbește:

— Fii bun și caut-l pe Bârsan, e medicinist, la Cluj...

În primul moment, crezusem că mâna străină se smucise cu atâta violență, fiindcă stăpânul ei se grăbise să-l caute pe „Decan”, cum i se spunea. Dar numaidecât ceva şuierase, lat. Abia când cureaua mă plesnise pentru a treia oară și tot peste obraz, îmi acoperisem capul cu mâinile.

— Ești nebun, Cornel? Ce te-a apucat? De ce...?

Glasul lui Octavian Apolzan. La capul meu careva găfâia, se zbătea, mormăia, mârâia, gemea. Tropote încoace – apoi glasul Megieșului:

— Ci-i aicea, măi!? Ci s-a-ntâmpat, măi!?

— Aș vrea și eu să știu ci-s-a-ntâmpat-măi!, îl imitase Apolzan. Cu el, cu Pop Cornel – cum de-a ajuns în halul...

— Ci hal, măi?! Ș’ tu, Pop Cornel: la locul tău!! strigase Megieșul.

De parcă ar fi spus: „Marș!” unui câine. Peste căpătâiul patului apăruse deasupra mea capul șefului de cameră – mai exact: bărbia, monstroasă, văzută de jos. Mă întrebuse – cu alt glas:

— Te-o lovit? Rău de tot? Iartă și tu, Cornel nu sade bine cu nervii... S-o fi mâniat că i-ai luat patul...

A, da? A, da: spusese: „Cori, treci în locul lui Roșea” – Cori, desigur, de la Cornel... Numai că eu nu-i luasem patul. Nu eu i-l luasem:

— Dumneata m-ai adus aici, spusese, dând să mă ridic. Puteam sta foarte bine pe prici, cu băieții, cu ai mei...

— Șăzi ghinișor – Megieșul mă apăsase la loc. Ș’ noi suntem băieți, de-ai tăi suntem ș’ noi – este, Cornel? Este! Șăzi ghinișor unde șăzi, ci, nu-i bine la noi? Pat adivarat, saltè... Unde mai pui... priveliștea – de-aici ai să vezi ca dintr-o lojă de orchestră – este, Cori?

Cel în costum maron – aflat în același loc, la picioarele mele – încuviințase cu grabă, din cap (mi se păruse, ori chiar schițase și o poziție de drepti?). Cum așa: pe el, pe maroniu, să-l

fi apucat eu de mână? El să mă fi lovit cu centura? Dar când?, cum? – doar se afla în același loc, la picioarele mele, și atunci când găsisem mâna, atunci când... mă lovise, atunci când intervenise Apolzan... Genunchii sunt de vină, numai din pricina lor, infecția, infecția...

— Ești tot din Făgăraș? îl întrebasem pe costumat și zâmbisem, doar nu mă puteam supăra pe cineva care nu stătea bine cu nervii, orice mi-ar fi făcut – apoi, fiindcă el nu părea să înțeleagă, adăugasem: Deși nu toți Pop-ii sunt făgărășeni... – și zâmbisem iar.

— Ce? făcuse el, într-un târziu, și ceva care ar fi putut să fie și veselie, îi boțise gura. Ce?

— Am vrut să spun că și pe mine mă cheamă Pop.

— Nu, nu, nu! Mă confunzi! se apărase maroniul. Pe mine mă cheamă Gherman...

— Pe mine, Țurcanu! – Megieșul se trântise pe patul de alături. Eugen Țurcanu – ai auzit de mine?

Ca să nu-l ofensez – nu auzisem de el – zisesem:

— E un nume frecvent în Basarabia.

— Coom? se mirase el. Pi ci lume trăiești? Republica Socialistă Sovietică Moldovenească, nu Basarabia! – și, înainte ca eu să pricep dacă mă corectase cu ironie ori serios, scăzuse tonul: ‘S di pi la Rădăuț’, cunoști pe-acolo?

Ca să nu-l ofensez – nu, nu „cunoșteam pe-acolo” – clătinașem din cap și ridicasem din umeri, a scuză. Dar el:

— Păcat – ești legionar?

Nu-mi plăcea, dar deloc nu-mi plăcea felul lui de a încheia răspunsurile răsucindu-le în întrebare, așa că spusese, cu ochii în tavan:

— Păcat – dumneata ești? – și mă aplecasem spre el, atât cât îmi îngăduiau genunchii.

Nu-i plăcuse „răspunsul” – de ce, doar așa răspunsese și el. Ochii, din căprui, se făcuseră gălbui. Se străduise să zâmbească, arătând din bărbia ca un picior, spre picioarele mele:

— Ș-atuncea? Cum, de ce? Te-ai jucat de-a... partizanii și jăndarii? Ai făcut pe partizanu?

— Asta era? am zis. Vasăzică: fiindcă eu n-am auzit de dumneata și nu cunosc pe-acolo, rezultă că m-am jucat de-a partizanul – ca legionar, evident, toată lumea știind că securiștii trag numai în picioare îmbrăcate în cămașă verde – așa se joacă... pi la voi, pi la Rădăuț? Ascultă, colega: sunt de curând arestat, mi-am petrecut timpul numai prin infirmerii, prin spitale, nu cunosc celula. Deci, nici eventuala etică de celulă, potrivit căreia te prezinți, nu ca cel care ești ori crezi tu că ai fi, ci ca, să zicem, cel pe care ceilalți te-ar vrea...

Mă cam încurcasem – însă vecinul tresărise. Și se ridicase într-un cot. Și mă soma cu uitătura lui galbenă să mă explic. Mersesem, poate, nu prea departe, dar sigur, într-o fundătură – din pricina genunchilor infectați. Îmi era greu să vorbesc, totuși, mă străduisem:

— Mi s-a mai întâmplat asta... Unii, aflând că am fost împușcat în picioare, își închipuie că trebuie să fiu neapărat partizan, ca să mi se întâmple una ca asta – parcă m-ar vrea, parcă le-ar face lor plăcere să mă știe partizan, executor a cincizeci de ruși, dinamitor a trei poduri, distrugător a șase trenuri rusești...

— Ș' n-ai zvârlit tu-n aer măcar un podet? mă chestionase – în glumă – megieșul. Ș' n-ai împușcat tu măcar un ostaș sovietic?

— O să te decepționez: n-am! Nici măcar un, ca zic așa, picior de... rus (și apăsasem). Ale mele – vorbesc de picioare – au cunoscut oarecari plictiseli într-o oarecum plicticoasă împrejurare, la Sibiu...

— În munții Sibiului?

— O să te decepționez: nu în munți, în oraș – soră-mea...

— Arestată și ea? Ori încă liberă?

— Te interesează soră-mea? Sau numai... libertatea ei? N-aș spune că ești o persoană discretă, nici din cale-afară de reținută – dar pentru că suntem... megieși, îți încredințez o taină...

— Dă-i drumul! S-auzim!

— Auzi-o: Rușii au liberat-o pe soră-mea...

— Cum așa?

— Uite cum-așă; cu balalaica: ta-ta-ta-ta! definitiv – nu ca pe mine provizoriu, vreau să spun: numai în genunchi – dar a dumitale?

Galbenul din ochi dăduse întâi în violaceu; apoi se cenușise. Vecinul meu de pat înțelesese, fulgerător... răspunsul-întrebat. De acea dată însă răspunsese ca oamenii, doar prin răspuns:

— Ale mele – sunt două... – tăcuse el, dintr-odată, răgușit, apoi oftase din adânc: Am o fetiță, Oltea o cheamă. Oltea o cheamă și pe mamă-sa...

Oftând, se dezumflase, se micise; până și bărbia i se ștersese. Rămăsese pe spate, cu mâna dreaptă sub ceafa, cu privirea atârnată de tavanul celulei. Pieptul se ridica, scădea cu șchiopătări – de la oftaturi.

Mă năpădisese mila: bietul de el, avea soție și copil – fetiță, Oltea o chema, ca pe maică-sa... Trebuia să bănuiesc, arăta cu cel puțin zece ani mai în vârstă decât mine, avea deja riduri... Să fie student-întârziat – de război? Ori absolvise de mult facultatea – care-o fi –, însă nu-și trecuse licența? Oricum, are statut de încă-student, altfel n-ar avea ce căuta la Pitești.

Aș fi vrut să-i spun o vorbă bună: pentru noi, studenții celibatari, e mai ușoară pușcăria; dorul nu ne leagă decât de părinți (de care tot începusem a ne îndepărta), eventual de o iubită (de care abia începusem să ne legăm) – pe când „bătrânii”, cu neveste, cu, mai ales, copii...

Căutam, febril, cuvinte potrivite, cuvinte de încurajare, când, între două oftaturi reprimite, Țurcanu întrebase, mă întrebase:

— Dar frate-tău?

Frater-meu? De unde știa că am un frate?

Avusesem noroc: chiar atunci Bârsan cu întreg alaiul de doctori se apropiase – altfel nu știu ce aș fi răspuns. Mai exact: nu știu ce anume n-aș fi răspuns.

2.

Din clipa asta, nicio mișcare, niciun sămn.

Din clipa asta, a poruncit poruncitorul. Clipă din care mă extrag cu încă un dinte de roțiță, mai încolo și mai spre maica noastră – până ieri-dimineață, în celula de la subsol:

— Ciobanul răcnise, furios, Dumitrescu, directorul. Ce-i cu schilodul ăsta, aici, la mine? Mi-l pui pe prima dubă de București! Ei să facă borș din el!

Îmi luasem rămas-bun de la băieți, le urasem, îmi uraseră: „Liberare grabnică” – însă nu eu fusesem scos din celulă, ci ei, după listă. Rămăsesem singur. După vreo jumătate de ceas intrase Marina, politicul:

— Nu cunoști regulamentul, banditule? Drepti!

Încercasem să-i spun că nu pot; că sunt bolnav, că genunchii... – doar fusese de față când domnul director ordonase să fiu trimis la spital. Politicul mă silise să mă ridic din pat; să rămân în picioare, departe de orice sprijin:

— Ce culoare politică ai, banditule? Țărănist? Liberal? Lacheu social-democrat? Legionar! – nu mai era întrebare, ci afirmație, acuzație.

— Niciuna, zisesem.

— Cum, niciuna, banditule?! – și-mi trăsese o palmă. Toți popii sunt legionari!

— Tata e învățător, nu popă.

— Minți, bestie fascistă! Ți se spune Pop și nu ai popi în familie?

— Vi se spune Marina și nu aveți marinari în fami'...?

Dăduse un pas îndărăt:

— De unde știi, banditule, cum mă cheamă?